

לקחים מנפילת אסד: לא מזיק גם להיות פסימי

written by אלי קלוטשטיין | 09.12.2024

ישראל התמודדה מאז אירועי שמחת תורה שעבר עם שלל אתגרים מהותיים, פנימיים וחיזוניים, אך נדמה כי הצליחה לייצר מאז מציאות אזורית חדשה. אלא שאת התמורות הללו במציאות נאלצו כוחות הביטחון והמערכת המדינית בישראל לקדם בקשיים רבים ובמחירים כבדים, במסגרת מערכת מרובת זירות ולאחר כישלונות לא מעטים לראות את הנולד ולהתכונן אליו מראש.

לכן דווקא ההתפתחויות המהירות שקרו בסוריה בימים האחרונים צריכות שוב לשמש לנו תזכורת על חשיבות הצורך במידה בריאה של פסימיות. גישה כזו תסייע לנו להתכונן לאפשרות הגרועה יותר ² ולשמוח כאשר היא אינה מתממשת.

נפילתו של בשאר אלאסד בסוריה תוך ימים ספורים הפתיעה גם את גורמי המודיעין בישראל, לפי הדיווחים. הערכתם האופטימית מדי גרמה לדרג המדיני ליישם מדיניות שבראייה לאחור מתבררת כמוטעית. בישראל סברו כי שלטונו של הרודן מדמשק יציב, ועל בסיס זה נבנו מהלכים מדיניים מול הרוסים, כולל ביחס לאופן סיום המלחמה בלבנון. בפועל, האריה הסורי התגלה כחתלתול של נייר לגלגול סיגריות, לכל היותר.

ראייה אופטימית מדי נשמעה במהלך המלחמה גם ביחס לאיראן. עוד לפני מתקפת הטילים באפריל ציינו מומחים את דעתם כי איראן לא תעז לתקוף ישירות משטחה את ישראל, ובנוסף דווח כי זו גם הערכת המודיעין האמריקני. התוצאה, כולנו יודעים, שונה לחלוטין: איראן תקפה ישירות את ישראל, ולא פעם אחת כי אם פעמיים ² ובסך הכול במאות טילים בליסטיים וכטב"מים.

על אלה, כמובן, יש להוסיף את הקונספציה שאחזה בכוחות הביטחון בישראל לקראת מתקפת חמאס ב-7 באוקטובר: הנחת עבודה בקרב רבים הייתה כי חמאס מורתע, וכי אינו מעוניין לפתוח בעימות עם ישראל. בכירי צה"ל הפגינו שאננות וזלזול, ובעקבות כך פרצה המלחמה ברצועת עזה שעד ימים אלה טרם הסתיימה.

לחלופין, דווקא באשר למלחמה מול חיזבאללה נשמעו בישראל הערכות יתר מופרזות ביחס ליכולות של ארגון הטרור השיעי. תסריטי אימה של אלפי טילים ורקטות על ישראל ביום, מאות הרוגים ונפילות של רשת החשמל למשך ימים שלמים נפוצו במדינה ² כאשר לבסוף התגלה כי אין דברים בגו. ישראל נלחמה בחיזבאללה בהצלחה יתרה, ותסריטי האימה התבררו כבדיה שגויה ומטעה. המחירים ששילמנו, כבדים ככל שיהיו, אינם קרובים למספרים שהשמיעו פרשנים ואנשי מקצוע רבים.

אז איזו גישה צריכים לנקוט המעריכים הלאומיים, אלו שתפקידים הוא לנסות לחזות את המציאות על בסיס המידע שבידיהם? האופטימית או הפסימית? לכאורה, גישה אופטימית או תפיסת פעולה הנשענת במידה מסוימת על מידע בדבר כוונות האויב היא הכרח של המציאות במקרה שבו שמיכת התקציב קצרה. המשימות הרבות שכוחות הביטחון של ישראל מתמודדים איתן מחייבות גזירת סדרי עדיפויות והיערכות בהתאם.

אלא שזו גם הייתה חלק מהטעות של 7 באוקטובר. אם במקום להעמיד את סדר הכוחות הצבאי מול הרצועה בהתאם לניתוח הכוונות של חמאס היו המפקדים בשטח פועלים על פי ראיית היכולות של האויב, ייתכן שהיינו היום במקום אחר. ודאי שהתקציב וכוח האדם משחקים כאן שיקול, אבל כדאי גם לזכור שלעיתים התסריט האופטימי גורם להיערכות מוטעית? והמחיר שנשלם על כך יהיה בדיעבד יקר עשרות מונים.

האם זו רק חוכמה בדיעבד? האם יש דברים שאנחנו יכולים להסיק ממחשבה כזו גם לעתיד? בראייתי יש שני דברים שאנחנו יכולים להבין מהלך מחשבה כזה: ראשית, הדרך לעמוד במגבלות התקציב אל מול חלוקת המשימות היא פשוט להגדיל אותו. ברור שזינוק בתקציב הביטחון יבוא על חשבון דברים אחרים, ויפגע באיכות ורווחת החיים שלנו. אלא שבשנים האחרונות התרגלנו לחיות בנוחות גדולה, איש-איש תחת גפנו ותאנתנו. אך מבט שמישיר את העיניים נכוחה למציאות מגלה שלמעשה ישראל צריכה תקציב ביטחון גדול יותר, ככל הנראה. בטווח הארוך, השמירה על היציבות והביטחון כאן בארץ שווה גם היא הרבה מאוד כסף ביתר תחומי החיים.

הלקח השני נוגע להערכות עתידיות על המצב סביבנו, ובפרט ביחס לירדן ולמצרים. העובדה שהממשל בסוריה נפל אין משמעותה שמחר ייפלו גם המשטרים בשכנות האחרות שלנו, אבל מבחינתו חובה עלינו לבחון את האפשרות הזאת ולהיערך אליה באופן ממש. אם קורס המשטר במצרים, שגם בימי סגרה נערכת למלחמה מול ישראל, אנו יכולים למצוא את עצמנו מופתעים שוב בחזית הדרומית, והמחיר אף עלול להיות כבד במיוחד. באופן דומה, אם איראן תצליח להניח את ידיה על השלטון בירדן, היא תפצה את עצמה במידת מה על אובדן סוריה, וגם תוכל לפעול במישרין וביתר קלות מול ישראל ולקדם טרור ביהודה ושומרון.

נגזרת של חשיבה כזו, למשל, עלתה לדין בזמנו ביחס לצורך להשאיר כוחות של צה"ל בציר פילדלפי, לאחר שחיילינו תפסו אותו במהלך המלחמה. אף שגורמים צבאיים בכירים, כולל הרמטכ"ל, ציינו כי ישראל יכולה להתמודד עם הטרור של חמאס גם בלעדי האחיזה בציר זה? רבים ציינו כי הצבא השמיע כבר בעבר עמדה אופטימית דומה, אך כשל למלא את המשימה.

המחיר הכלכלי של חשיבה פסימית גדול ומכביד, ולעיתים הוא מתברר בדיעבד כמיותר. אך המחיר משלמים על תחזית שגויה ואופטימית מדי משולם פעמים רבות מדי בדם רב, ובדיעבד מתברר כיקר הרבה יותר מכל מחיר שהיינו משלמים על פעילות בהתאם לראייה הפסימית.

התפרסם במקור ראשון, בתאריך 09.12.2024.

****הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.****